

Nr 105.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a och 5:e avd.)

I innevarande års statsverksproposition, tionde huvudtiteln, har Kungl. Maj:t under punkten 55 föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att ur personalförteckningen för handelsflottans pensionsanstalt avföra en kanslibiträdestjänst i Ca 11, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för handelsflottans pensionsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1953/54, dels ock till Handelsflottans pensionsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1953/54 anvisa ett förslagsanslag av 44 700 kronor.

I sitt den 31 mars 1953 avgivna utlåtande nr 10 har statsutskottet anmält, att utskottet komme att framdeles avgiva utlåtande i fråga om Kungl. Maj:ts under omförmälda punkt framlagda förslag.

I årets statsverksproposition, tolfte huvudtiteln, har Kungl. Maj:t vidare under punkten 21 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt för budgetåret 1953/54 beräkna ett förslagsanslag av 1 630 000 kronor.

I sitt den 24 februari 1953 avgivna utlåtande nr 12 har statsutskottet anmält, att utskottet komme att framdeles avgiva utlåtande i fråga om Kungl. Maj:ts under nyssnämnda punkt framlagda förslag.

I propositionen nr 89 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 13 februari 1953, föreslagit riksdagen att *dels* medgiva, att under tiden 1 januari—30 juni 1953 till pensionstagare hos handelsflottans pensionsanstalt må utbetalas dyrtidstillägg och provisoriskt tillägg enligt av departementschefen tillstyrkta grunder, samt godkänna av departementschefen framlagt förslag till omläggning av handelsflottans pensionsanstalts verksamhet från och med den 1 juli 1953; *dels* — med ändring av vad därutinnan föreslagits i årets statsverksproposition under tionde huvudtiteln punkten 55 — a) godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för handelsflottans pensionsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1953/54; b) till Handelsflottans pensionsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1953/54 under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 48 700 kronor; *dels ock* till Bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt för

budgetåret 1953/54 under tolfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 1 600 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.* (I: 377) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Göteborg *m. fl.* (II: 469), i vilka hemställts, att riksdagen — utöver i propositionen nr 89 äskat bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt för budgetåret 1953/54 — måtte anvisa *dels* förslagsvis 215 000 kronor till bestridande av kostnader för dyrtidstillägg och provisoriskt tillägg å pensioner från anstalten under första halvåret 1953, *dels ock* förslagsvis 400 000 kronor till engångsbelopp åt vissa pensionstagare vid anstalten i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna angivet förslag.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionen II: 469.

I den föreliggande propositionen framlägges förslag om förbättrade pensionsförmåner till pensionstagare vid handelsflottans pensionsanstalt. Förbättringarna har åstadkommits inom ramen för medel, som är tillgängliga för anstalten, och med ett i huvudsak oförändrat statsbidrag.

I propositionen lämnas till en början en redogörelse för *nuvarande pensionsförhållanden m. m.* Till denna redogörelse, vilken finnes intagen å s. 2—5 av propositionen, tillåter sig utskottet hänvisa.

Å s. 5—10 i propositionen lämnas härefter en redogörelse för innebörden av ett utav direktionen över handelsflottans pensionsanstalt, jämlikt Kungl. Maj:ts den 6 juni 1952 åt direktionen lämnade uppdrag, framlagt *förslag till förbättring av sjömanspensioneringen* med anlitande av till anstaltens förfogande stående medel. Till denna redogörelse får utskottet hänvisa.

Beträffande över direktionens förslag avgivna *yttranden* hänvisas till propositionen s. 10 och 11.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»De förhållanden, under vilka sjöfolket utövar sitt yrke, har sedan lång tid tillbaka såväl i Sverige som annorstädes ansetts påkalla speciella åtgärder från det allmännas sida i syfte att tillförsäkra sjömännen drägliga arbets- och levnadsvillkor. Bland annat har staten sålunda genom handelsflottans pensionsanstalt anordnat en särskild pensioneringsverksamhet för ekonomiskt stöd åt överåriga sjömän efter avslutad tjänst till sjöss. Härvid är att märka att meniga sjömän ofta redan vid 50 å 55 års ålder torde ha svårigheter att bibehålla anställning i yrket och att deras förutsättningar att försörja sig i andra yrken är begränsade, särskilt som de under sin tjänstgöring till sjöss haft ringa eller ingen möjlighet att uppehålla kontakt med hemorten. Pensioneringen är därför främst inriktad på den period som ligger mellan avslutningen av sjötjänstgöringen och folkpensionsåldern.

Pensioneringen av sjöfolk genom handelsflottans pensionsanstalt är främst av betydelse för manskapet, vilket i motsats till befälet icke har pensione-

ringsfrågan ordnad genom avtal med arbetsgivarna. De pensionsförmåner som anstalten tillhandahåller är emellertid förhållandevis små även vid lång tjänstgöringstid till sjöss. I fråga om konstruktionen av de pensioner, som utgår enligt nu gällande reglemente av år 1944, bör nämnas att tjänstepension består dels av hyresavgiftspension, som är helt grundad på sjömännens egna avgifter, dels av tilläggspension, finansierad genom bidrag från staten och redarna. Flertalet sjömän av manskapsklass uppbär s. k. temporär pension, vilken upphör vid 67 års ålder.

Önskemål om en förbättrad sjöfolkspensionering har framförts vid ett flertal tillfällen och frågan härom har varit föremål för utredning genom särskilda sakkunniga, 1947 års sjömanspensionsutredning. De sakkunnigas förslag, som innebar avsevärda förbättringar av manskapspensionerna men också ett kraftigt ökat statsbidrag, prövades i samband med 1950 års statsverksproposition och ansågs då av statsfinansiella skäl icke kunna realiseras. Det har icke heller därefter varit möjligt att förverkliga förslaget.

En förbättring av sjöfolkspensionerna — om än icke fullt så stor som den 1947 års utredning föreslagit — synes emellertid nu kunna åstadkommas med ett i stort sett oförändrat statsbidrag. Direktionens över handelsflottans pensionsanstalt föreliggande förslag i ämnet går ut på att med anlitande av anstaltens nuvarande inkomster genomföra en höjning av tilläggspensionerna. Direktionen har räknat med att de årliga inkomster — bortsett från hyresavgifterna — som kan användas för löpande pensionering uppgår till 3 650 000 kronor. För närvarande fonderas därav i runt tal 2 000 000 kronor; enligt nu gjorda beräkningar kan emellertid fondavsättningen avsevärt minskas. Med hänsyn till den säkerhetsmarginal, som bör finnas, har direktionen ansett att ett belopp om 2 900 000 kronor årligen kan disponeras. Härvid har direktionen förutsatt att statens bidrag skall utgöra 1 600 000 kronor. Direktionen har inom nämnda totala medelsram upprättat förslag i första hand till förbättrade tilläggspensioner för sjömän å vilka 1944 års pensionsreglemente är tillämpligt; i andra hand föreslås vissa höjningar av pensioner, vilka beviljats enligt äldre bestämmelser.

Pensionsförbättringarna är huvudsakligen av betydelse för manskapet. De temporära pensionsförmånerna för en enligt 1944 års reglemente pensionerad sjöman, som fullgjort t. ex. 120 hyresavgiftsmånader, stiger sålunda från ca 200 till 415 kronor. För en sjöman, som fullgjort 300 hyresavgiftsmånader, stiger förmånerna från 890 till 1 620 kronor. Till pensionsstagare enligt äldre bestämmelser föreslås skola utgå särskilda pensionstillägg intill dess vederbörande fyller 67 år. Dessa utgör för sjöman med pension enligt fjärde pensionsklassen eller manskapsklassen 1 krona för hyresavgiftsmånad, dock högst 300 kronor för år. För övriga pensionstagare uppgår tillägget till 100 kronor.

Utöver en direkt höjning av pensionsbeloppen har direktionen också beträffande pensionstagare enligt 1944 års reglemente föreslagit förmånligare grunder för tillgodoräkning av antalet hyresavgiftsmånader. Detta förslag

syftar även till att underlätta pensionsberäkningen. Samtidigt föreslås att dyrtidstillägg, som utgår till vissa pensionstagare enligt äldre reglementen, icke längre skall beräknas särskilt utan ingå i vederbörandes pensionsbelopp. Provisoriskt tillägg, som tillkommer samtliga pensionstagare vid anstalten, föreslås icke heller skola utgå i fortsättningen. I stället har, vad gäller pensionstagare enligt äldre bestämmelser, pensionsbeloppen höjts i motsvarande mån. För pensionstagare enligt 1944 års reglemente är tilläggs-pensionerna höjda i sådan omfattning, att de betydligt överstiger nuvarande tilläggs-pensionsbelopp jämte provisoriskt tillägg därå. Genom att dyrtidstilläggen och de provisoriska tilläggen borttagits kan pensioneringen från anstalten i fortsättningen helt avse budgetår.

Direktionens beräkning av inkomsterna föranleder ingen erinran från min sida. Det förutsatta statsbidraget å 1 600 000 kronor överstiger visserligen med 40 000 kronor det bidrag som utgår för innevarande budgetår. Det understiger emellertid det belopp som enligt direktionens beräkningar skulle erfordrats för nästa budgetår, därest det provisoriska tillägget uppräknats till 35 procent och nuvarande grunder för pensionsberäkning i övrigt bibehållits oförändrade.

Vid beräkningen av de inkomster (utöver hyresavgifterna), som kan vara tillgängliga för den löpande pensioneringen, har direktionen — med hänsyn till risken för att redareavgifterna kan minska samt nödvändigheten av att kunna möta en framtida ökning av pensionsfrekvensen — ansett erforderligt att räkna med en viss säkerhetsmarginal. Jag finner direktionens åtgärd härvidlag välbetänkt och anser liksom statskontoret den föreslagna marginalen, ca 25 procent, vara betryggande. I detta sammanhang vill jag emellertid framhålla, att en eventuell minskning av redarebidragen ej bör få tagas till intäkt för ökat statsbidrag.

Pensionsförbättringarna till pensionstagare enligt 1944 års reglemente finner jag väl avvägda och tillstyrker därför att de genomförs. De i samband härmed ifrågasatta ändringarna i grunderna för pensionsberäkningen föranleder ingen annan erinran från min sida än att jag föreslår att gränsen för temporär pension höjes till 1 750 kronor eller samma belopp som enligt riksdagen förelagt förslag skall utgå som folkpension till ensamstående.

Vad angår förbättringarna till pensionstagare enligt äldre bestämmelser har en del remissinstanser ifrågasatt en ytterligare ökning. Jag vill i anledning härav framhålla att ifrågavarande pensioner, såvitt avser pensionstagare med en seglationstid intill 200 månader, enligt direktionens förslag i flertalet fall kommer att utgå med högre belopp än pensioner enligt 1944 års reglemente. Annorlunda blir förhållandet i fråga om pensionärer med längre seglationstid. Jag föreslår därför att till sjöman i manskapsklassen med pension enligt äldre bestämmelser skall utgå tillägg med en krona för varje hyresavgiftsmånad intill 200 månader — alltså i överensstämmelse med direktionens förslag — och med en krona 50 öre för varje överskjutande månad. Den kostnadsökning som förorsakas härav torde kunna rymmas inom ramen för tillgängliga medel.

Samtliga pensionsändringar torde i enlighet med direktionens hemställan böra tillämpas från och med den 1 juli 1953. Erforderliga närmare bestämmelser om pensionsberäkning m. m. torde liksom hittills böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Direktionen har föreslagit att handelsflottans pensionsanstalts verksamhet för invalida sjömän avvecklas. Som skäl härför har direktionen åberopat dels att verksamheten hittills haft en mycket ringa omfattning och dels att hjälp kan beredas detta klientel i andra former genom statens försorg. Förslaget har ej mött någon erinran från remissinstansernas sida. Jag anser mig böra biträda direktionens förslag om att denna stödform ej tillämpas efter den 1 juli 1953. Jag förutsätter dock härvidlag som en övergångsanordning att personer, vilka den 30 juni 1953 åtnjuter invalidunderstöd från anstalten, skall erhålla sådant i fortsättningen enligt de grunder, som gäller nämnda dag.

Direktionens yrkande om att preliminär A-skatt ej skall utgå för sjömanspension kan jag i detta sammanhang ej taga ställning till.

Statens bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt skulle i enlighet med det förut sagda uppgå till 1 600 000 kronor för år. Härutöver har emellertid direktionen för nästa budgetår hemställt om medel för dyrtidstillägg och provisoriska tillägg avseende första halvåret 1953. Dessa tillägg, som enligt det föreliggande förslaget skall upphöra att utgå fr. o. m. den 1 juli 1953, utgår nu per kalenderår och bestrids av medel, anvisade för det under kalenderåret ifråga inträffande nya budgetåret. Dyrtidstilläggen har beräknats efter samma grunder som för kalenderåret 1952. De provisoriska tilläggen har med hänsyn till höjningen av pristalet för indextillägg å folkpensioner beräknats efter 35 procent mot 25 procent under 1952. I övrigt har för dessa tilläggs beräkning och utbetalning föreslagits gälla samma grunder, som angivits i propositionen nr 127/1951. Kostnaden för tilläggen har direktionen uppskattat till (75 000 + 140 000 =) 215 000 kronor. Jag har icke något att erinra mot att dyrtidstillägg och provisoriskt tillägg utgår för första halvåret 1953 i enlighet med de grunder direktionen föreslagit. Jag godtar också den av direktionen beräknade kostnaden härför. Emellertid anser jag icke erforderligt att särskilda medel anvisas för ändamålet; kostnaden torde kunna rymmas inom det för nästa budgetår förutsatta statsbidraget å 1 600 000 kronor. Beloppet torde böra anvisas under tolfte huvudtiteln i form av ett obetecknat anslag.

Den föreslagna reformens genomförande kräver en tillfällig förstärkning av pensionsanstaltens personal. Direktionens yrkande om medel härtill, 4 000 kronor, tillstyrker jag. Beloppet bör tillföras den i anstaltens avlöningsstat upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Med anledning härav bör ändring vidtagas i den i årets statsverksproposition (X ht p. 55) företagna beräkningen av anstaltens avlöningsanslag för nästa budgetår. Det ökade medelsbehovet under omkostnadsanslaget torde lämpligen böra tillgodoses genom erforderliga överskridanden.»

Utskottet. Det föreliggande förslaget, vilket grundats på utredningar och beräkningar verkställda av direktionen över handelsflottans pensionsanstalt, åsyftar att inom ramen för tillgängliga anstaltsmedel och med ett i huvudsak oförändrat statsbidrag tillgodose önskemålet om en förbättring av sjömanspensioneringen. Förslaget tar huvudsakligen sikte på de sjömän av manskapsklass, å vilka det nu gällande pensionsreglementet av år 1944 äger tillämpning. I denna del fyller förslaget enligt utskottets mening rimliga anspråk på en pensionsförbättring. Utskottet tillstyrker därför bifall till det samma. I vad avser pensionstagare enligt äldre bestämmelser är däremot Kungl. Maj:ts förslag av mera begränsad innebörd; för pensionstagare över 67 års ålder har någon pensionsförbättring över huvud taget icke kunnat rymmas inom ramen för disponibla medel. Icke minst med tanke på sjömansyrkets samhällsgagnande och farofyllda karaktär ter sig detta beklagligt, och utskottet behjärtar ur dessa synpunkter syftet med det i de föreliggande motionerna I: 377 och II: 469 väckta förslaget om utbetalande av ett engångsbelopp av 200 kronor till var och en av dessa f. d. sjömän, av vilka många deltagit i svensk sjöfart såväl under det senaste som under det första världskriget. Att utskottet likväl icke anser sig kunna understödja motionerna i denna del utan biträder propositionsförslaget får främst ses mot bakgrunden av det hårt påfrestade statsfinansiella läget. Det rör sig här om uppskattningsvis 2 000 personer. Ett bifall till motionsyrkandet skulle alltså medföra en så relativt betydande ökning av statsutgifterna som omkring 400 000 kronor utan att fördenskull pensionstagarna skulle bringas någon mera verk-sam eller varaktig hjälp.

I motionerna framföres även förslag om anvisande, utöver av Kungl. Maj:t äskade medel, av 215 000 kronor till bestridande av kostnader för dyrtidstillägg och provisoriskt tillägg å pensioner från anstalten under första halvåret 1953. Då emellertid, såsom departementschefen anført, kostnaderna torde rymmas inom det för nästa budgetår äskade statsbidraget å 1 600 000 kronor, är utskottet inte berett att förordna någon avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Den av Kungl. Maj:t framlagda beräkningen av anstaltens avlöningsanslag anser utskottet böra godtagas.

Vad Kungl. Maj:ts förslag i övrigt innehåller har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må medgiva, att under tiden 1 januari—30 juni 1953 till pensionstagare hos handelsflottans pensionsanstalt må utbetalas dyrtidstillägg och provisoriskt tillägg enligt av departementschefen tillstyrkta grunder, samt godkänna det av departementschefen förordade förslaget till omläggning av handelsflottans pensionsanstalts verksamhet från och med den 1 juli 1953;

II. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att ur personalförteckningen för handelsflottans pensionsanstalt avföra en kanslibiträdetsjänst i Ca 11;

III. att riksdagen må

a) godkänna följande avlöningsstat för handelsflottans pensionsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1953/54:

Avlöningsstat.

U t g i f t e r:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	20 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	3 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	18 200
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	16 500
	<hr/>
	Summa kronor 57 700

S ä r s k i l d a u p p b ö r d s m e d e l:

Räntor å förvaltningskostnadsfonden samt bötesandelar	9 000
	<hr/>
	Nettoutgift kronor 48 700;

b) till *Handelsflottans pensionsanstalt*: Avlöningar för budgetåret 1953/54 under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 48 700 kronor;

IV. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 377 och II: 469, till *Bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt* för budgetåret 1953/54 under tolfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 1 600 000 kronor.

Stockholm den 5 maj 1953.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 103.